

VERENIGING NEDERLANDSE SIGARETTEN- & KERFTABAKFABRIKANTEN

Reactie van de Vereniging Nederlandse Sigaretten- & Kerftabakfabrikanten

op de internetconsultatie met betrekking tot het ontwerpbesluit houdende wijziging van het Tabaks- en rookwarenbesluit in verband met het verbieden van de verkoop van tabaksproducten en aanverwante producten in supermarkten en horeca-inrichtingen.

Den Haag, 23 december 2022

Inleiding

De Vereniging Nederlandse Sigaretten- & Kerftabakfabrikanten (VSK)¹, als vertegenwoordiger van de georganiseerde sigaretten- en shagproducerende industrie in Nederland, heeft met interesse kennisgenomen van het ontwerpbesluit houdende wijziging van het Tabaks- en rookwarenbesluit (Besluit) in verband met het verbieden van de verkoop van tabaksproducten en aanverwante producten in supermarkten en horeca-inrichtingen. Het supermarktkanaal verzorgt op dit moment ongeveer 55 % van alle tabaksverkoop in Nederland. Het sluiten daarvan heeft daarom enorme consequenties voor de resterende verkooppunten. Ook de gevolgen voor de groothandel en de logistieke ketens zijn aanzienlijk. De zorgen van onze sector zijn met name daarop gericht en geven ons de volgende opmerkingen in.

Geen bewezen effectief beleid

Het voorgestelde verbod van verkoop van tabaksproducten in supermarkten en horeca-inrichtingen wordt volgens het Besluit gerechtvaardigd door het belang om de volksgezondheid te beschermen. De toelichting bij het Besluit voerspelt dat het verkoopverbod in supermarkten “tot 2030 een gezondheidswinst genereert van circa 120.000 minder rokers”. In het aangehaalde SEO-rapport uit 2020, waar de voetnoot naar verwijst, is daarover echter geen informatie te vinden. Wel stelt het rapport dat het bewijs dat verkooppunten-reducerend beleid leidt tot minder rokers beperkt is (p. II). Volgens een tweede SEO-rapport uit 2021, dat eveneens in het Besluit wordt aangehaald, daalt het aantal rokers “naar schatting met 65.000 tot 130.000 in 2025” als gevolg van het verkoopverbod in de supermarkten. Tegelijkertijd stelt dit rapport dat er geen overtuigend bewijs bestaat voor wat betreft de effecten van het beperken van het aantal verkooppunten op het aantal rokers,

¹ De leden van VSK bestaan uit: British American Tobacco, Heupink en Bloemen Tabak, Landewyck Tabak Holland, Japan Tobacco International en Imperial Brands

maar slechts “aanwijzingen” voor zo’n relatie. Voorts wordt in de toelichting bij het Besluit een onderzoek van Louise Marsh et al uit 2020 aangehaald. Dit rapport concludeert dat er een “positieve associatie” bestaat tussen het aantal tabaksverkooppunten en rookgedrag onder jeugd, maar een “lineair verband [...] met het aantal rokende adolescenten” die de toelichting bij het Besluit noemt is nergens te vinden in het rapport.

Wij concluderen dat er onvoldoende wetenschappelijk bewijs is om te stellen dat de maatregel effectief zal zijn. Er is ook geen gegronde basis om voorspellingen te doen over een verminderde rookprevalentie wat alleen al blijkt uit het feit dat de genoemde aantallen niet met elkaar overeenstemmen en niet herleidbaar zijn tot een berekening waarin het aantal verkooppunten één van de factoren is. Van “een enorme gezondheidswinst, wat een verkoopverbod in deze verkooppunten rechtvaardigt” (tekst uit IAK) is naar onze mening beslist geen sprake.

Gevolgen voor de handel

Faillissementen en werkgelegenheid

In het SEO-rapport uit 2021 wordt becijferd dat mogelijk 500 supermarkten failliet zullen gaan als gevolg van het tabaksverkoopverbod. Ongeveer 1.000 FTE aan werkgelegenheid gaan verloren. Algemeen wordt aangenomen dat met name de kleinere zelfstandige supermarkten, vaak ook gevestigd in kleinere kernen en in de grensstreken, het meest bedreigd worden door het verbod. Een faillissement van zo’n winkel heeft dan negatieve gevolgen voor de levensvatbaarheid van andere winkels in een dorp of zelfs voor de algehele leefbaarheid daar waar de supermarkt ook fungeerde als bijvoorbeeld Post NL punt, als stomerij-afhaalpunt of als pasfotostudio. De toelichting bij het Besluit noemt dit “een effect op de economische weerbaarheid van supermarkten” en concludeert zonder verdere omhaal van woorden dat het belang van de volksgezondheid zwaarder weegt.

Illegaliteit

De beide SEO-rapporten noemen een toename van de illegale handel een mogelijk neveneffect van het supermarktenverkoopverbod. Dit in tegenstelling tot de toelichting bij het Besluit die hieraan geen woord besteedt. Voor VSK staat vast dat het verbieden van de legale verkoop van tabaks- en aanverwante producten in supermarkten de illegale handel in tabaksproducten (verder) zal stimuleren. Uit een recent gepubliceerd onderzoek van KPMG blijkt dat de illegale tabakshandel in Nederland in 2021 met meer dan 12% gestegen is, om de op 2 na grootste markt voor illegale sigaretten in de EU27 te worden. Momenteel geschiedt meer dan de helft van alle verkoop van tabak in Nederland via het supermarktkanaal. Wanneer de verkoop via dit legale kanaal wordt verboden, zal deze handel voor een aanmerkelijk deel verschuiven naar het illegale circuit en naar de verkoop in het buitenland.

Op de gang van zaken in illegale kanalen heeft de overheid per definitie geen enkel toezicht, anders dan via de opsporingsdiensten zoals Douane en Politie. Kwaliteitscontroles, leeftijdverificaties of andere maatregelen gericht op jeugdpreventie zijn hier compleet afwezig, hetgeen de nagestreefde doelstellingen op het gebied van volksgezondheid ondermijnt. Illegale verkoop betekent ook verlies van accijnsopbrengsten en schaadt de reguliere winkeliers.

Logistieke effecten

Het Besluit en de onderliggende rapporten gaan compleet voorbij aan het gegeven dat er, op het moment van invoering van deze maatregel, naar verwachting nog ongeveer 2,5 miljoen rokers in Nederland zullen zijn. Dit betekent dat de overgebleven winkelpunten in 2024 een verdubbeling van hun klandizie kunnen verwachten, hetgeen voor hen logischerwijs grote logistieke consequenties heeft. Uiteraard zullen er nieuwe tabakszaken gaan komen anders zal het compleet ondoenlijk zijn om het marktaandeel van de supermarkten over te nemen. Bestaande winkels zullen daarnaast grote investeringen moeten doen in uitbreiding van opslagruimtes, verkoopmeubels, kassasystemen en beveiliging. Ook problemen met verzekeringen dienen zich al aan daar waar handelsvoorraden en leveringen aan winkels alsmäär beter beveiligd moeten worden. En veel winkels in binnensteden zijn helemaal niet geschikt om zo vergaand verbouwd of uitgebreid te worden of kunnen niet door extra beveiligd transport bereikt worden.

Als de resterende verkooppunten niet tijdig worden vermeerderd en uitgebreid zullen problemen ontstaan met de verkrijgbaarheid van tabaksproducten. Het gevolg is dan lange rijen buiten voor de verkooppunten en rondolend verkeer op zoek naar een winkel of tankstation. Ter illustratie: aangezien het verbod ook avondwinkels en horeca betreft, zullen consumenten in 2024 na sluitingstijd van de reguliere tabaks- en gemakszaken (doorgaans 18:00 uur 's avonds) hun tabaksproducten enkel nog bij tankstations kunnen verkrijgen. In grote steden zal dit tot problemen leiden. Zo zijn er op dit moment in Amsterdam na 18:00 uur slechts 2 bemande tankstations, die 's avonds de facto het enige legale verkooppunt van tabak en rookwaren zullen worden voor zo'n 150.000 rokers².

Conclusie

Nu het onzeker is óf en in welke mate een daling van het aantal rokers met deze maatregel bereikt zal worden, en de economische en maatschappelijke (neven-)effecten van de maatregel onvoldoende zijn belicht, is VSK van mening dat dit Besluit niet zorgvuldig is voorbereid en daarom niet genomen moet worden.

² Gebaseerd op inwoneraantal en landelijk gemiddelde rookprevalentie 2021, niet gerekend aanwezige toeristen

In het geval het Besluit wordt overgenomen, roepen wij het ministerie van VWS en het parlement op tot een grondige en objectieve evaluatie van de effecten van dit supermarktverkoopverbod. Na 2024 en voordat verdere stappen op het vlak van verkooppuntenreductie worden gezet, zouden niet alleen de doelmatigheid van de maatregel (de effecten op de rookprevalentie versus de maatschappelijke kosten van de desinvesteringen en faillissementen) maar ook de effecten op de leefbaarheid (het resterende winkelaanbod en dienstenniveau) in dorpskernen en kleinstedelijke wijken, andere effecten zoals overlast en de gevolgen voor de grensverkoop en illegale handel moeten worden onderzocht.

Om de ongewenste neveneffecten van dit ontwerpbesluit te beperken roepen de leden van VSK de overheid op om toezicht en handhaving van de verkoop door illegale (online) platforms van illegale producten te intensiveren. Een aanzienlijke toename van deze praktijken zal immers leiden tot een ondermijning van het tabaksontmoedigingsbeleid.

-0-